

Jetty Middelkoop: 'Mest- en silogassen geen prioriteit op agrarische scholen'

Het gaat nog veel te vaak mis

Elk jaar weer gebeuren er tientallen ongevallen op boerenbedrijven met mest- en silogassen, niet zelden met een dodelijke afloop voor mens of dier. Jetty Middelkoop maakt zich, naast haar werk als adviseur gevaarlijke stoffen bij de brandweer van Amsterdam Amstelland, persoonlijk sterk voor meer bewustwording onder boeren. 'Als boer in de stal werk je boven een gasfabriek.'

tekst **Jorieke van Cappellen**

Het is haar niet in de koude kleren gaan zitten. Jetty Middelkoop, werkzaam als adviseur gevaarlijke stoffen bij de brandweer van Amsterdam Amstelland, beschrijft ogenschijnlijk gewone gebeurtenissen op boerenbedrijven, zoals het even onder het zeil van de kuil kruipen of het mest mixen, die uiteindelijk fataal afliepen. Als expert was Middelkoop betrokken bij het technisch onderzoek naar het mest-silodrama in het

Friese Makkinga in 2013, waarbij drie mensen omkwamen door het inademen van mestgassen. In 2014 verongelukten twee personen in het Vlaamse Izenberge bij het schoonmaken van een mestput. Middelkoop woont in Soest, maar heeft haar wortels in de Krimpenerwaard. Ze ziet het als haar persoonlijke missie de gevaren van mest- en silogassen beter onder de aandacht te brengen, want 'het gaat nog veel te vaak mis.' Middelkoop

geeft op vrijwillige basis voorlichting bij brandweerkorpsen en studieclubs, verricht metingen en houdt een ongevallenregister bij.

Waarom voelt u zich zo betrokken bij het onderwerp mest- en silogassen?

'Als adviseur gevaarlijke stoffen verricht ik metingen bij ongevallen waar gevaarlijke gassen vrijkomen, zoals bij brand in fabrieken of asbest. Ik heb mijn roots in

de polder en heb affiniteit met het boerenleven. Het fenomeen mestgassen intrigeert mij, net als andere gassen in de natuur. Plantenresten zijn ademend organisch materiaal. Soms zijn die voor ons gevaarlijk.'

Het gaat te vaak mis zegt u. Hoe vaak is dat?

'Jaarlijks gebeuren er ten minste drie ongevallen met mest- of silogassen, waarbij personen ernstig gewond raken of overlijden. Het gaat hier om geregistreerde ongevallen door de arbeidsinspectie. Maar ze gebeuren veel vaker, want de arbeidsinspectie registreert alleen ongevallen waarbij werknemers betrokken zijn.

Zelfstandig ondernemers, zoals boeren of hun familieleden, vallen hierbuiten. Op voorlichtingsavonden komen er ook verhalen los. Iedereen kent wel een voorval uit de buurt waarbij een boer onwel werd of koeien in elkaar zakten op de roosters. Erover praten doen boeren liever niet, want je wilt niet worden aangekeken op fouten of gedoe krijgen met burgers of overheid. Praten is juist heel belangrijk voor meer bewustwording.'

Over welke gevaarlijke gassen spreken we?

'Het gaat om giftige, brandbare en verstikkende gassen. In mest is het gas waterstofsulfide, ofwel H₂S, zeer gevaarlijk. Dit gas schakelt in korte tijd je neuszenuw uit, waardoor je het niet meer ruikt. Ook dieren kunnen bedwelmd raken. Dode vogels in de stal wijzen op een plaatselijk hoge H₂S-concentratie. In gras- of maiskuilen vormt zich door fermentatie een grote hoeveelheid CO₂, dat zuurstof verdringt. Kuilen gaan er letterlijk bol van staan. Daarnaast zie je bij kuilen soms roodbruine, nitreuze gassen onder het plastic uitkomen en is het gras om de kuil dood. In combinatie met

'Praten over de gevaren van gassen is heel belangrijk voor meer bewustwording'

vocht vormt dit gas salpeterzuur. Blootstelling aan dit bijtende salpeterzuur veroorzaakt chemische brandwonden. Inademing kan levensbedreigend zijn.'

Boeren weten dat mest- of silogassen gevaarlijk zijn. Waarom gaat het toch zo vaak mis?

'Mest- en silogassen zijn stille sluipmoordenaars, één ademteug kan fataal zijn. Hoe vaak gebeurt het niet dat iemand onbeschermd "even snel" een mestopslag zoals een kelder, silo of tankwagen binnengaat? Reddingsmaterieel is niet voorhanden, dus wat doet jouw familielid of medewerker? Die probeert je uit de silo te halen. Het is een heel menselijke reactie, maar zo gevaarlijk. Makkinga en Izenberge zijn enkele van de vele voorbeelden waarin redders ook slachtoffers werden.'

Wat moet je als boer dan wel doen?

'Bel eerst de hulpdiensten. Vang ze op en zorg dat ze erbij kunnen. Hoe moeilijk dat ook is, ga niet die kelder of silo in. De kans dat je er niet meer uitkomt, is levensgroot. Beter is het natuurlijk om het nooit zover te laten komen. Hierin geldt ook een verantwoordelijkheid voor diegene die de mestopslag ingaat. Denk niet: "Ik doe even een touw om mijn lijf, dan kunnen ze me er zo uit halen." Een levenloos lichaam is voor een helper haast niet te tillen en dan kan het voor jou te laat zijn.'

Maar er bestaan toch richtlijnen voor veilig werken met gevaarlijke gassen?

'Zeker zijn die er. Er bestaat een richtlijn "Werken in besloten ruimten", die ook van toepassing is op mestopslagen. Maar in de praktijk zijn boeren en loonwerkers daar niet van op de hoogte. Verbeteringen kunnen zo simpel zijn. Het allerbeste is om geen mensen of dieren in de stal te hebben tijdens het mixen. In Nederland zijn mixgaten altijd open. In Ierland zit er standaard een rooster om de mixslang dat het mestgat afdekt. Een onwel geworden persoon kan dan in elk geval niet in de mestput vallen. En ik vind het onbegrijpelijk dat er nog geen uitvindingen bestaan waarmee je vanaf een veilige afstand kunt zien dat de mest onder de roosters goed gemixt wordt, zodat je zelf niet met je neus boven de roosters hoeft te hangen. Er zijn genoeg inventieve boeren die daar iets op kunnen verzinnen.'

Wordt het gevaar niet juist minder met de komst van meer emissiearme stallen?

'Emissiearm wil niet zeggen dat er zich minder mestgassen onder de vloer vormen. Door de nauwe spleten ontsnapt ook gas. Bij mest mixen is juist het mestgat de enige opening waaruit het gas in bulk kan ontsnappen. Je moet beseffen dat je boven een gasfabriek werkt. Stallen en mestopslagen worden groter. Door strengere wetgeving ligt mest langer opgeslagen. Weet wat je doet en wijs je medewerkers er ook op. Roken of lassen in de stal zonder goede ventilatie of afdekking van de dichtstbijzijnde roosters is echt een no-go.'

Het silodrama in Makkinga maakte in de sector diepe indruk. Hoe gaat de sector hiermee om?

'Studieclubs komen vaak uit eigen beweging naar mij toe. Echt les over dit onderwerp hebben ze nooit gehad. Het is bizar dat er op agrarische opleidingen nauwelijks aandacht wordt besteed aan mest- en silogassen. En dat terwijl de onderzoeksraad betere voorlichting als aanbeveling in het rapport over Makkinga opnam.'

'Ik ben blij dat loonwerkersorganisatie Cumela de voorlichting sinds dit jaar serieus oppakt met onder meer een voorlichtingsfilm. LTO volgt slechts schoorvoetend. Ik heb het idee dat LTO niet wil dat de sector in een negatief daglicht komt. Maar over deze zaken moet je praten. Van boer tot boer en van belangenbehartiger tot boer. Anders blijft de oester dicht.' |

 Jetty Middelkoop heeft een eigen website met registratie van ongevallen, veel praktische informatie en video's over mest- en silogassen: www.hazmatcat.nl